9. Hedge T. Writing. – Oxford: QU. Press, 1996 – 168 p.

10. Silva T. Second Language Composition Instruction: Development, issues and directions in ESL // Second Language Writing: Research in sights for the classroom – Cambridge: CUP, 1993. – P.11 –23.

11. Rivers W. Teaching Foreign Language Skills. – Chicago: University of Chicago Press, 1981. – 576 p.

12. Hermanns, Frits. Personales Shreiben Argumente fur das Schreiben im Unterricht des FS Deutch. – Munchen: Indicium, 1988. – S. 57 – 61.

13. Flowerdew, J. An educational or process approach to the teaching of professional genres. ELT Journal 47/4. – P. 305 – 316.

14. Bhatia. V.K. Analysing Genre: Lenguadge Use in Professional Settings – L. : Longman 1993 – P.13

15. Swales J.M. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings- Cambridge: Cambridge University Press, 2000 p. 14 – 15.

16. Tribble C. Some uses of electronic text in English for academic purposes . Milon and Tong, 1991. – P. 17.

17. Tribble C. Writing. – Oxford: Oxford University Press, 1996 – 174 p.

Стаття надійшла до редакції 26.06.2009

УДК 811.133.1

Оксана Лехіцька, *старший викладач кафедри романської філології та компаративістики Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*

ОСОБЛИВОСТІ СУФІКСАЛЬНОГО СПОСОБУ УТВОРЕННЯ ВІДДІЄСЛІВНИХ НЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ

У статті розглядається суфіксальна мікросистема віддієслівних неологізмів, особливості їх словотворчої і семантичної структури.

Ключові слова: *неологізми, французька мова, суфікси, семантика, агент.*

Постановка проблеми. Аналіз віддієслівних неологізмів дозволяє нам виявити основні тенденції їх суфіксальної мікросистеми, особливості їх словотворчої і семантичної структури, а також визначити моделі семантичних полів імен дії та її результату, явища, стану, імен діючої особи, імен з інструментальним значенням.

Ось чому дане дослідження передбачає розв'язання таких **завдань**:

- виявлення найбільш продуктивних моделей утворення віддієслівних неологізмів у сучасній французькій мові;
- встановлення їх семантичного поля.

Аналіз останніх публікацій. Хоч проблема неологізмів не є новою (існує чимало досліджень у цій галузі – В.Г. Гак [3], І.Г. Колесник [5], Н.М. Лопатнікова [6], І.А. Мандзак [7], К.М. Мишанич [8], А.Х. Степанян [9], Н.М. Штейнберг [10], Л. Гільбер [14] та інші, мовознавці не мають спільної думки у визначенні цього терміна. На думку Б.Н. Головіна, неологізми – це нові слова, що виникли при поколінні, яке її використовує [1, 169]. А.В. Янков виділяє серед способів утворення слів абревіацію (нові слова за формою), чисті неологізми (нові слова за значенням і за формою) і неосеми (нові слова тільки за значенням) [11, 42], а французькі лінгвісти Ж. Дюбуа, Л. Гільбер, А. Міттеран, Ж. Піньон вважають новими термінами лексичні одиниці, правопис яких змінився і які є синонімами вже зареєстрованих у словниках слів [13, 88].

Метою даної статті є виявлення продуктивності віддієслівних іменних суфіксальних неологізмів, особливостей їх словотворчої і семантичної структури, також найбільш продуктивних моделей, що конституюють деривaційний блок віддієслівних імен у сучасній французькій мові.

Виклад основного матеріалу. Мова є відкритою системою, яка безперервно поповнюється новими словами. Всі зміни, що відбуваються у суспільстві, знаходять тут своє відображення. Найбільш чутлива до них лексика.

© О. Лехіцька, 2009

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Бурхливий розвиток науки, техніки, засобів масової комунікації, прискорення темпів життя суспільства, загострення та урізноманітнення форм ідейно-політичної боротьби зумовлює появу нових слів.

Французькі лінгвісти назвали XX ст., особливо останні 50 років, "неогенними". Французька мова переживає "неологічний бум". Свідченням цього є створення нової галузі мовознавства – неології – науки про неологізми [3]. За підрахунками спеціалістів щорічно прибуває близько 1000 нових наукових і технічних слів [12, 448]. Спостерігаючи тільки за декількома періодичними виданнями, вчені кожного дня реєструють появу близько 50 нових слів і значень. Особливо багато новотворів виникає в науці, техніці, пресі, рекламі, праві, економіці, кіно.

Матеріалом дослідження послужили деривати, утворені в 60 – 90-ті роки XXст., відібрані шляхом суцільної вибірки словників [15; 16; 17;] і періодичних видань [18; 19;]. Словники реєструють переважну більшість нових утворень, що дає можливість простежити семантичну еволюцію слів, водночас і еволюцію сучасної мови. Їх упорядники мають на меті представити якомога точніше дзеркало сучасної лексики [13, 86].

Ми використали метод безпосередніх складників, який виявляє елементи слова і відношення між ними, а також квантитативних характеристик (статистичний метод). Останній дає можливість на основі дослідження частини матеріалу зробити висновок про найбільш характерні тенденції та особливості суфіксальної мікросистеми поствербальних неологізмів сучасної французької мови.

Дослідивши 155 похідних, ми встановили, що найбільш продуктивною в утворенні девербативів із значенням дії є СМ Tv+-(a)tion/-isation,-ification)>Dn*, 31,4% похідних мають імпліцитну основу, 68,6%мотивовані основами перехідних дієслів конкретної (95%) чи абстрактної (4,4%) дії, 4,4% твірних дієслів є простими, 82,6% – суфіксальними, 4,4% – префіксальними, 8,7% – суфіксально-префіксальними основами. У свою чергу, ТО є віддієслівними (14,7%), відіменними (29,4%), відприкметниковими (47,1%) утвореннями або походять від латинських дієслів на -are(8,8%)[1].

На фонологічному рівні суфікси -ation, -isation, -ification приєднуються безпосередньо до основи на приголосний звук, яка повністю зберігається в похідному. Часом мають місце деривативні альтернації: tronquer troncation ("qu"~"c").

На граматико-структурному рівні -ation, -isation, -ification сполучаються тільки з основами дієслів I групи.

На семантичному рівні ці суфікси співвідносні з дієсловами із значенням "абстраговано-предметної дії", "надати об'єкту характер, властивості того, що виражене основою". Тому досліджені неологізми мають значення акту дії чи її результату, явища, стану як результату дії, вираженої СО. У загальному значенні ми виділили семантичні нюанси процесу (зокрема виробничого), перетворення в те,що вказане основою – 84,8%> (globalization); передачі особливостей тієї чи іншої країни, ідеології, цивілізації – 15,2% (occidentalisation, tunisification).

Девербативи на -ation, -isation, -ification вживаються в лексиці суспільно-політичного життя та адміністративного управління, науково-технічних термінологіях (miniaturization). Сферою їх використання є економіка (rentabilisation), журналістика (depolisation), географічна і шкільна термінологія (urbanistion, scolarisation), абстрактна (cretinisation, erotisation), повсякденна, військова, медична лексика.

Французькі лінгвісти відзначають зменшення кількості пост вербальних імен на -(a)tion, -ificacion і заміну їх похідних на -isation [14, 93]. Наші дані підтверджують цей висновок: 80,4% похідних утворено суфіксом -isation, 10,9% - з -ification і 8,7% – з формантом -(a)tion.

Конкретний матеріал дослідження дає підстави приєднатися до думки французьких і російських лінгвістів [6; 10; 14;] про високу продуктивність в утворенні похідних, що складають деривaційний блок агенса дії, СМ Tv+-age(-issage)>Dn. Усі іменники мають експліцитно виражену основу: транзитивне або нетранзитивне дієслово. Більшість ТО є простими, частина – префіксальними і складними. Самі ж мотивати утворені від іменників, дієслів, іншомовних основ, латинських дієслів, старофранцузьких основ і ономатопів.

Розглянуті базові дієслова корелюють з девербативами на -age. На фонологічному рівні цей суфікс приєднується до основ на приголосний або [j], на граматичному – до дієслів I і II груп (у цьому випадку виділяється алосуфікс -issage alunir>alunissage).

На семантичному рівні -age співвідносний з дієсловами, що мають значення конкретної дії.

[1]Тут і надалі: СМ – словотворча модель, СО, ТО – (слово) твірна основа, Tv – дієслівна твірна основа, Dn – похідний іменник, Dadj – похідний прикметник, Dn, adj – дериват вживається як іменник і прикметник одночасно, ТГ – тематична група.

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

Семантика мотивата реалізується в структурі значення дериватів, які позначають конкретну дію, виконувану машиною і спрямованою на певний об'єкт (61,3%), дію та її результат (16,1%), технічну операцію, "штучний процес" (12,9%), трансформацію (3,2%). Тому неологізми на -age вживаються в техніко-індустріальній термінології для позначення операцій, фаз виробництва. Вони також поширені в авіаційній, космічній і морській термінологіях, суспільно-політичній, радіотехнічній, спортивній, сільськогосподарській, економічній, загальній лексиці.

Як бачимо, суфікс -age залишається живим, активним формантом сучасної французької мови.

У зв'язку з його спеціалізацією в позначенні конкретних дій,для називання абстрактних процесів усе частіше використовується суфікс -(e)ment і подвійний або "розширений" аломорф -issement.

Для всіх іменників на -(e)ment зареєстроване відповідне перехідне або неперехідне дієслово. У свою чергу, ТО мотивуються дієсловами, іменниками, прикметниками або походять від латинських дієслів. За морфологічною будовою більшість з них є простими, частина – префіксальними і суфіксальними.

Сам суфікс -(e)ment поєднується з основами на приголосний, на морфологічному рівні – з основами дієслів I, II і III груп.

Кореляти повністю пов'язані семантично: дієслово із значенням конкретно-абстрактної дії – поствербальні імена з акціональним, фактитивним і локативним відтінком. Сферою їх вживання є індустріальна, повсякденна, абстрактна, економічна лексика.

Отже, СМ Tv+-(e)ment>Dn залишається досить активною в сучасний період.

Для утворення похідних з агентивним та інструментальним значенням сучасна французька мова вдається до СМ Tv+-eur>Dn, Tv+-euse>Dn, Tv+-eur/-euse>Dn, adj. Найбільш продуктивною серед них є перша: 22 девербативи, мотивовані основами перехідних і неперехідних дієслів, які в свою чергу є відіменними, відприкметниковими, віддієслівними утвореннями або ведуть походження від латинських і запозичених основ.

Аналіз морфемної структури новотворів на -eur показав, що вони мотивуються простими, префіксальними, суфіксальними і суфіксально-префіксальними ТО. У похідних від дієслів II групи виділяється алосуфікс -isseur (attendrir>attendrisseur), а в іменниках, що співвідносні з дієсловами на -iser, відповідний аломорф -iseur (climatiser>climatiseur).

На фонетичному рівні суфікс -eur приєднується безпосередньо до основи на приголосний звук або [j], на граматико-структурному сполучається майже виключно з основами дієслів I, рідше II групи.

Неологізми на -eur утворюють деривaційний блок імен-назв інструментів, а також позначають діяча за професією – постійною чи оказійною, захопленням, рисами і нахилами. Вони вживаються в техніко-індустріальних термінологіях, мові кіно, радіо, загальній, суспільно-політичній, спортивній лексиці.

За СМ Tv+-euse>Dn девербативи утворені від основ простих і префікс них дієслів, які, в свою чергу, походять від іменників і латинських дієслів.

На фонетичному рівні формант -euse поєднується з основами на приголосний, на граматико-морфологічному – з основами дієслів I групи.

На семантичному рівні деривати на -euse конституюють ТГ назв інструментів та агенса дії. Вони вживаються в науково-технічній і виробничій лексиці, повсякденному житті.

Синкретичний суфікс -eur/ -euse утворює похідні за СМ Tv+-eur/-euse>Dn, Tv+-eur/-euse>Dadj і Tv+-eur/-euse>Dn, adj. Деривати, мотивовані основами перехідних і неперехідних дієслів I групи. Самі ж ТО є простими або префікс ними. Утворені вони від іменників, латинських та італійських дієслів, ономатопів; частина є видозміненими старофранцузькими дієсловами.

Поствербальним іменам на -eur/-euse притаманне значення агентивне та інструментальне, а прикметникам – "який забезпечує можливість виконання дії, вказаної основою".

Неологізми на -eur/-euse вживаються в науково-технічній термінології, в тому числі авіаційній та військовій, суспільно-політичній, абстрактній, повсякденній лексиці.

Як бачимо, СМ Tv+-eur/-euse>Dn, Tv+-euse>Dn, Tv+-eur/-euse>Dn, Tv+-eur/-euse>Dadj, Tv+-eur/-euse>Dn, adj є активними і продуктивними в сучасний період. Під впливом науково-технічного прогресу спостерігається семантичне зміщення у моделі до дериватів з інструментальним значенням,переважно великого машинного виробництва.

Однак ряд мовознавців вважають, що для утворення неологізмів з інструментальним значенням частіше від -eur використовується його алосуфікс -(a)teur/-(a)trice та -isateur, -ificateur. Досліджені деривати побудовані за СМ Tv+-(a)teur/-(a)trice/>Dn, Tv+-(a)teur/-(a)trice>D adj, Tv+-(a)teur/-(a)trice>Dn, adj.

Як свідчить матеріал аналізу, для 87,5% новотворів зареєстроване відповідне перехідне дієслово. Самі ТО є простими або похідними (в останніх виділяються каузативні суфікси -iser,-ifier: sonoriser, clarifier); вони мотивовані

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com

прикметниками, іменниками, латинськими дієсловами та іншомовними основами.

На граматико-структурному рівні суфікс -(a)teur/-(a)trice приєднується до основ дієслів I групи.

На семантичному співвідносний з дієсловами із значенням конкретної та абстрактної дії. Похідні складають деривaційний блок діючої особи за професією і назв знарядь праці. Новотвори-прикметники мають значення "який чомусь сприяє, робить щось можливим". Неологізми з цим суфіксом вживаються в мові кіно, радіо, виробничій та абстрактній лексиці.

Отже, СМ Tv+-(a)teur/-(a)trice/Dn, Tv +-(a)teur/-(a)trice/Dadj, Tv+-(a)teur/-(a)trice/Dn, adj є активними в сучасний період, але менш продуктивними, ніж попередня.

При утворенні віддієслівних прикметників французька мова використовує СМ Tv+-able>D adj. Похідні мотивовані ***перехідними*** дієсловами, тобто дієслово є виразником процесуальності, його семантичною ознакою є дія, спрямована завжди на певний об'єкт [2, 3]. Згідно з нашими матеріалами, більшість ТО є простими. Частина з них сягають латинських дієслів або є відсубстантивними та відад'єктивними утвореннями.

Формант -able сполучається на фонологічному рівні з основами на приголосний або [j], на морфологічному – з основами дієслів I, рідше III групи.

За девербативами на -able закріплене значення пасивності – "той (те), що може бути піддане дії, вираженою дієслівною ТО", а також активних властивостей предметів і явищ – "здатний проявити або відчути на собі ту чи іншу ознаку (дію, стан)". Вони вживаються в технічній, економічній, юридичній термінологіях, мові реклами, загальній лексиці.

Спираючись на думку Н.М. Штейнберг [10, 116], підсумовуємо, що СМ Tv+-able>D adj є активною і досить продуктивною в сучасній французькій мові, хоч з цього приводу є суперечливі міркування [6; 13].

Висновки. Ми розглянули тільки продуктивні моделі і суфікси, за якими утворюються поствербальні імена в сучасний період. Малопродуктивними в утворенні похідних є форманти -if,-at,-erie,-aison,-ade,-ance.

Одержані дані свідчать, що серед досліджених утворень спостерігається такий розподіл за частинами мови: Tv+-x*>N - 133 похідні (85,8%). У цій категорії найпродуктивнішими суфіксами є: -(a)tion/-isation,-ification,-age,-eur, менш продуктивними-euse,-(e)ment,-(a)teur/-(a)trice.

Категорію прикметника оформлюють суфікси -able,-eur/-euse,-(a)teur/-(a)trice.

Семантичне поле агенса дії утворене СМ: Tv+-eut>Dn, Tv+-eur/-euse>Dn, Tv+-euse>Dn і Tv+-(a)teur/-(a)trice>Dn, adj.

Деривaційний блок імен із значенням дії утворений СМ Tv+-(a)tion (-isation,-ification)>Dn, Tv+-age>Dn, Tv+-(e)ment>Dn, а імена із значенням процесу - СМ Tv+-(a)tion (-isation,-ification)>Dn, Tv+-age>Dn.

При утворенні ТГ імен із значенням стану СМ Tv+-(a)tion (-isation,-ification)>Dn.

1. Березин Ф. М., Головин Б. Общее языкознание. – М., 1979.

2. Возний Т.М. Словотвір дієслів в українській мові у порівнянні з російською та білоруською. – Львів, 1981.

3. Гак В.Г. О современной французской неологии// Новые слова и словари новых слов: сборник. – М., 1978.

4. Катагощина Н. А. Как образуются слова во французском языке. – М., 1980.

5. Колесник И.Г. К вопросу об образовании неологизмов в современном французском языке // Грамматический строй и стилистика романских языков. – Калинин, 1978.

5. Лопатникова Н.М. Некоторые особенности и тенденции развития суффиксации в современном французском языке//Вопросы лексикологии немецкого и французского языков: сб. науч. тр. Моск. гос. пед. ин-та им. В.И. Ленина. – М., 1980.

6. Мандзак І.А. Словотворчі особливості неологізмів у сучасній французькій мові // Іноземна філологія, 1976. – Вип. 44.

7. Мишанич К.М. Роль лексичних і семантичних неологізмів у розвитку французької синонімії/Іноземна філологія, 1981. – Вип. 61.

8. Степанян А.Х. Развитие словарного состава современного французского языка за период с 1950 по 1967 гг. – М., 1970.

9. Штейнберг Н.М. Аффиксальное словообразование во французском языке: Суффиксация и префиксация. – Л., 1976.

10. Янков А.В. Морфологічна структура і семантика соціально-політичних неологізмів в американському варіанті англійської мови/Іноземна філологія, 1978. – Вип. 52.

11. Стоберски З. Научная и техническая терминология/ / Изв. АН СССР. Сер. лит. ияз. 1974. – Т. 33. – Вип. 5.

12. Dubois J., Guilbert L., MitterandH., Pignon J. Le mouvement général du vocabulaire français de 1949 à 1960 d'après un dictionnaire d'usage // Le français moderne. 1960. N2.

13. Guibert L. La créativité lexicale. P., 1975.

14. Dauzat A., Dubois /., Mitterand H. Nouveau dictionnaire étymologique et historique. P., 1971. 16. Dictionnaire du français contemporain illustré. P., 1980.

15. Robert P. Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française. P., 1969.

16. Brèves nouvelles de France.

Стаття надійшла до редакції 18.06.2009

PDF created with pdfFactory Pro trial version www.pdffactory.com